

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Борис Тодоров Колев

върху дисертационния труд на тема:

„Влияние на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на Североизточна България: ситуационен анализ, оптимизационен модел и средносрочна прогноза“ разработен от **ДИМИТЪР ТОДОРОВ ДИМИТРОВ**, докторант на самостоятелна подготовка към Катедра „Социално-икономическа география“ към Геолого-географския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, научна специалност **„Икономическа и социална география (регионално развитие)“**

I. Справка за кандидата:

Кандидатът за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ **ДИМИТЪР ТОДОРОВ ДИМИТРОВ** е роден на 11.01.1961 г. в гр. Априлци, Ловешка област. Средното си образование през периода 1975-1979 г. получава в Природо-математическата гимназия - Ловеч, висшето си образование (1982–1987 г.) - в СУ „Св. Кл. Охридски“ по специалност „социално-икономическа география“, с втора специалност „история“. От 1991 до 1994 г. е редовен аспирант, а след това до 1999 г. е „научен сътрудник“ в Географския институт при БАН. Заедно с това от 1994 до 1998 г. е привлечен за хоноруван преподавател (асистент) в Катедра „Социално-икономическа география“ на ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Едновременно с този ангажимент през периода 1995 – 1998 г. е бил и хоноруван асистент в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград. През 1999 г. постъпва на работа като „асистент“ в ГГФ, като постепенно израства до „главен асистент“. От тогава до сега заема тази академична длъжност в Катедра „Социално-икономическа география“ при факултета. Междувременно е оценена неговата научна квалификация и извън университета, защото от 2001 г. до 2005 г. е привлечен на работа в 39 Народно събрание на длъжността „старши експертен сътрудник“.

Димитър Димитров е докторант на самостоятелна подготовка към Катедра „Социално-икономическа география“, съгласно заповед № РД 20-1059/06.07.2015 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“. Времевият период на подготовка на дисертационния труд е до 01.07.2018 г. Отбелязвам със задоволство, че този срок е съкратен, което е друг довод в полза на показаните от докторанта научни и преподавателски качества.

II. Обща характеристика на дисертационния труд:

Представеният за рецензиране дисертационен труд, разработен от докторанта Д. Димитров, е структуриран по следния начин: Увод, Шест глави, Заключение и списък на

използваната литература. Към дисертацията, отделно от текстовата част, са представени и картни и таблични приложения. В **Увода** докторантът е обосновал актуалността и изследователската теза и е определил обекта, изследователските аспекти, целта, задачите, методите, ограниченията и трудностите при изследването. Обект на изследването е *„пространственото развитие на транспортната инфраструктура, както и формите на териториална организация на транспорта на територията на СИБ”* (стр. 8). Изследователските аспекти обхващат анализи на *„факторите за пространственото разположение, динамиката в развитието и функционалната обвързаност на транспортната инфраструктура на територията на СИБ...”* (стр. 8).

Целта на дисертационния труд е да се направи *„обосновка и предлагане на устойчив регионален модел на пространствено развитие на транспортната инфраструктура на територията на СИБ, влияещ на нейното устойчиво и рационално регионално развитие”*. (стр. 8). **Шестте глави** на дисертационния труд представят същността на изследването завършват с конкретен *„модел за постигане на устойчиво, балансирано и регионално влияние на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на Североизточна България...”* В **Заклучението** докторантът систематизира изводите на дисертационния труд и смята, че *„ситуационният модел за пространственото развитие на транспортната инфраструктура и прогнозите биха могли да се използват при разработването на планово-нормативните документи, регламентиращи провеждането на регионалната и местната политика на административно-териториалните единици в Североизточна България”*.

Мнението ми е, че тази **структура** осигурява необходимата логическа обвързаност между компонентите на дисертационния труд и способства за постигането на цялостност и завършеност на проведеното изследване. В същото време, така представената структура на дисертационния труд показва и **стремеж да се отговори на изискванията за композиционна цялостност и съразмерност** на отделните части.

Дисертационният труд е с обем от 223 страници компютърно набран текст и 39 страници картни и таблични приложения извън него. Библиографската справка обхваща 118 литературни източника, от които на кирилица са 115, а на латиница - 3. Използвани са и 7 интернет източника. Подборът и боравенето с библиографския апарат показват обстойното запознаване на докторанта с научните постижения в областта, която изследва, както и способността му да изразява и аргументира позиции по тях.

Търсенията на докторанта са насочени към характеристиките на транспортната инфраструктура, чрез които да се очертаят, измерят и оценят техните възможности за

оптимизиране на регионалното развитие. (бел.на рецензента – Всички текстове в италик представляват цитати от дисертацията).

За постигането на целта, докторантът си поставя сполучлив набор от изследователски **задачи** между които:

1. *Извършване на емпирични регионални проучвания на транспорта и транспортната инфраструктура на територията на СИБ.*
2. *Оценка и анализ на факторните влияния върху формирането на пространствения модел на транспортната инфраструктура в СИБ.*
3. *Изясняване и доказване ролята на транспортната инфраструктура, като един от инструментите за постигането на териториален синергетичен ефект при провеждането на регионалната политика.*
4. *Оценка на значението на законово-нормативната база в страната като предпоставка за инфраструктурното и регионалното развитие на изследваната територия.*
5. *Оценка на значението на планово-нормативната база и някои програми на ЕС като предпоставка за инфраструктурното и регионалното развитие на страната и в частност на изследваната територия.*
6. *Разработка на методика на изследването.*

III. Оценка на научните и практически резултати на дисертационния труд

По отношение на Глава I – Обосновка на географската идентичност и оценка на факторите, влияещи върху функционалната обвързаност на Североизточна България:

Разгледана пространствената детерминираност и вътрешно-териториалната структура на изследваната територия. Направен е преглед на основните районни схеми създадени до сега в нея. Правилно е отбелязано, че „*това целево райониране не е обвързано със социално-икономически и географски критерии и принципи*” (стр. 13). Тук докторантът има предвид доста формалното групиране на административно-териториалните области на североизточна България в определените в ЗРР от 2008 г. статистически райони.

Ударението е върху основните транспортно-урбанистични оси на развитие на Североизточна България като „*контактната зона на северния участък на Българското черноморско крайбрежие, транспортно-урбанистичната ос по р. Дунав и Дунавският воден път*” и други (стр. 14).

Направен е кратък анализ на някои особености в регионалното развитие на изследваната територия. В този аспект докторантът обосновано разделя влиянието на

изтъкнатите особености и фактори в две групи – *географски фундамент на територията*, където стегнато са посочени главните природо-географски характеристики, и *Относително високата степен на устойчивост на стопанската ѝ структура* в която са представени главните специализиращи производствени единици и връзките им с външнотърговския оборот на страната. (стр. 15-16).

По отношение на Глава II – Основни понятийно-терминологични и теоретико-методологични въпроси по проблемите на транспортната инфраструктура и регионалното развитие:

Отделено е внимание на анализ и оценка на транспортно-географското положение на СИБ. Докторантът е дал и свое изчерпателно определение на това понятие. (стр. 17). Представени са и вижданията на кандидата за основните форми на териториална организация в транспорта в йерархично подреждане: пункт, център, възел и район (стр. 18-19). Изяснено е и мястото и на други понятия като *форланд*, *интермодални превози*, *логистични центрове*, видовете ефективност в транспорта и други (стр. 21-26).

Освен разглеждането на регионалното развитие, регионалната политика, регионалното прогнозиране, регионалното планиране и регионалното програмиране, са представени собствени анализи на проявите на тези процеси и дейности в изследваната територия.

Представена е собствена методика за изследване на значението и влиянието на транспорта върху цялостното развитие на СИБ. Тази точка е сред най-важните постижения на докторанта.

По отношение на Глава III – Ситуационен анализ на формирането, функционирането и развитието на транспортната инфраструктура на територията на СИБ:

В тази главата, е извършено следното: Периодизация, основни аспекти и акценти в развитието на транспортната мрежа и транспортната инфраструктура на територията на СИБ. Анализирани са основни аспекти и акценти в развитието на транспортната мрежа и транспортната инфраструктура на територията на СИБ. Анализирани са функционирането на жп инфраструктура и жп мрежа в Североизточна България, формирането и функционирането на инфраструктурата на водния транспорт (речен и морски), както формирането, функционирането и проблемите в развитието на наземната инфраструктура на въздушния транспорт. Обосновано е представянето на формирането и функционирането на инфраструктурата на тръбопроводния транспорт. Определено внимание е отделено на ролята и функциите на инфраструктурата на градския транспорт. Компетентно, от географски позиции, са представени формите на териториална организация в транспорта на

територията на СИБ, неговата йерархичност, функционални параметри, регионално значение, типология. Оценена е и степента на развитие на транспортната инфраструктура в административно-териториалните единици на територията на СИБ (области и общини).

Целият текст на тази глава е изключително богат и подробен в информационно и аналитично отношение. Докторантът показва много подробно познаване на цялата анализирана проблематика.

По отношение на Глава IV – Оценка и прогноза на факторните влияния върху перспективното развитие и функционирането на транспортната инфраструктура на територията на СИБ. Възможности за генерирането на регионален синергизъм при развитието на транспортната инфраструктура:

Текстът на главата включва много компетентен анализ на геополитическото положение на изследваната територия и нейното влияние върху развитието на транспорта в тази част на страната. Докторантът е направил и оценка на транспортно-географското положение на СИБ без специално да го посочва.

Разгледани са основните социално-икономически фактори, влияещи върху развитието на транспортната инфраструктура, въздействието на транспорта върху регионалната политика на държавата, съобразно Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.

Направена е оценка на основните транспортно-урбанизационни оси и тяхното значение за развитието на СИБ. Докторантът е изложил и свое критично мнение относно териториалният обхват на районите определени със ЗРР от 2008 г.

По отношение на Глава V – Оценка на влиянията на пространственото развитие и функционалната обвързаност на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на Североизточна България.

Текстът на тази главата обхваща редица собствени на докторанта оценки за няколко групи влияния. Една от тях включва оценки за влиянието на линейните инфраструктурни системи като автомагистрала, пътища I – III клас от националната пътна мрежа, четвъртокласните пътища, ж.п. мрежа и магистралните тръбопроводи в изследваната територия. Следващата група е анализ и оценка на точковата транспортна инфраструктура, както и влиянието ѝ върху другите видове инфраструктура – социална, стопанска и други.

Определено важно приносно значение имат мненията на докторанта относно въздействията на формите на териториална организация на транспорта върху цялостното регионално развитие на СИБ. Д. Димитров сполучливо е разгледали и оценил влиянието на транспортните възли (Варна, Русе, Шумен, Търговище, Каспичан-Нови Пазар) и транспортните центрове (Попово, Омургат, Исперих, Тутракан и други) върху

производствената устойчивост на основните стопански субекти. Отчетена е по-ниската степен на устойчивост на тези субекти, които попадат в обхвата на транспортно-гравитационното поле на транспортните центрове. Определено внимание е отделено на въпроса за влиянието на транспортната инфраструктура и инфраструктурното планиране върху социално-икономическите планирания и административно-териториалната подялба на СИБ.

По отношение на Глава VI – Модел за постигане на устойчиво, балансирано и рационално влияние на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на СИБ. Средносрочна прогноза на влиянията на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на СИБ.

Названието на тази глава би могло да бъде по-кратко, защото в този вид е малко тромаво и има повторения, които е можело да се избегнат. Например, Модел и средносрочна прогноза за устойчиво, балансирано и рационално влияние на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на СИБ.

Според мен, това е важната, с приложно значение, глава на дисертацията. Създаденият от докторанта Д. Димитров модел е основният научен принос в неговото изследване. Този модел за развитието на транспортната инфраструктура на територията на СИБ е основан върху компетентното изследване на *„сравнителните преимущества, произтичащи от нейното транспортно-географско положение за развитието на интермодалните превози в общоевропейското транспортно пространство и решаването на транспортните и регионалните ѝ проблеми”*. Това е териториален модел, който включва няколко собствени предложения за осъществяване на конкретно инфраструктурно планиране и развитие на следните транспортно-инфраструктурни проекта:

- 1. Продължаване на инфраструктурното и технологичното развитие на Варненския ТЛЦ като основен инфраструктурен компонент на Варненския ТВ;*
- 2. Продължаване на инфраструктурното развитие на Русенския ТЛЦ като основен инфраструктурен компонент на Русенския ТВ;*
- 3. Инфраструктурно развитие и модернизация на магистралната ТЛ Русе-Разград-Каспичан-Варна;*
- 4. Инфраструктурно развитие на Силистренския ТЛЦ;*
- 5. Изграждане на трето товарно пристанище в северната част на БЧК; Тук се има пред вид разполагането му между Шабла и с. Тюленово.*
- 6. Реализацията на проекти за развитието на линейната транспортна инфраструктура, обвързваща пристанище Шабла с транспортната мрежа на СИБ;*

7. *Реализация на проект за плавателен канал „Дунав-Черно море“*; Докторантът обаче правилно преценява, че осъществяването му, дори в средносрочна перспектива, е невъзможно. В този смисъл е било по-правилно Д. Димитров въобще да не го включва в своя модел, въпреки че той компетентно е оценил както трудностите, така и ползите и значението му при евентуалното му строителство.

8. *Завършване на АМ „Хемус“*;

9. *Инфраструктурно развитие на трасето на скоростен път по направление: Йовково-Добрич-Девня-Провадия-Дългопол-Айтос-Бургас (респ. граница с Турция)*;

10. *Инфраструктурно развитие на скоростен път по направление: Силистра-Шумен-Карнобат*;

11. *Инфраструктурно развитие на скоростен път по направление: Тутракан-Разград-Търговище-Котел-Ямбол-Лесово*;

12. *Инфраструктурно развитие на скоростен път по трасето на 7-ми еврокоридор (Дунавския воден път) по направление: Русе-Тутракан-Силистра-Констанца(Румъния)*;

13. *Реализацията на локални ТИ проекти с местно значение*;

14. *Преформулиране функциите на гражданските летища в СИБ.*

Друг, установен от рецензента принос на докторанта Д. Димитров е компетентният SWOT – анализ на СИБ за развитието на ТИ.

Определено внимание в тази глава е обърнато на влиянията на провежданата от Европейския съюз транспортна политика върху развитието на ТИ на територията на СИБ. По-конкретно е разгледано влиянието на Дунавската стратегия на ЕС за реализацията на някои транспортно-инфраструктурни проекти като *развитие на ТИ в трите големи дунавски пристанища на територията на СИБ (Русе, Силистра, Тутракан)*.

Докторантът правилно очаква, че чрез осъществяването на предложеният от него пространствен модел би се постигнало:

1. *Окончателно решаване на най-тежкия транспортен и регионален проблем на територията на СИБ – „Транспортния проблемна Добруджа“ за недостатъчната транспортна обезпеченост и ниската степен на развитие на ТИ обекти в централните ѝ части.*

2. *Оптимизиране на транспортния достъп до цялата ѝ територия.*

3. *Преформулиране на функциите на значими ТИ обекти при новите геополитически и икономически условия.*

4. *Привеждане на техническите, технологичните и функционалните параметри на ТИ в СИБ, съобразно дългосрочните цели и приоритети на обобщевропейската транспортна политика.*

В **заключението** са представени по същество, накратко, и като обобщение основните резултати от възприетите теоретични постановки и проведените емпирични изследвания.

IV. Оценка на публикациите по дисертацията

За участието си в процедурата Димитър Димитров е представил шест публикации (включително една под печат) от които три в сп. „Проблеми на географията”. По мое мнение, в представените научните публикации фактически е **отразен в значителна степен** дисертационния труд, с акцент върху отделни проблемни моменти и научни търсения.

V. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

В представения от Димитър Тодоров Димитров дисертационен труд на тема **„Влияние на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на Североизточна България: ситуационен анализ, оптимизационен модел и средносрочна прогноза“** могат да се открият следните **научни и научно приложни приноси**:

- 1. Изяснени са съвременния смисъл и съдържание на основните категории в транспортната география;*
- 2. Извършено е цялостно изследване на пространственото развитие на ТИ в СИБ при новите геополитически и социално-икономически реалности;*
- 3. Разкрити са влиянията на пространственото развитие на ТИ за формирането на специфичния регионален модел „център-периферия” на територията на СИБ;*
- 4. Разкрита е динамиката на факторното влияние за постигането на териториален синергизъм при пространственото развитие и функционалното обвързване на ТИ;*
- 5. Разработена е и е приложена методика за изследване на пространствено развитие на ТИ и разкриване на възможностите ѝ за постигането на устойчиво и балансирано РР на територията;*
- 6. Извършена е типология на АТЕ (области и общини) според приложени индекси на ТИ наситеност на територията и на ТИ осигуреност на територията;*
- 7. Разкрити са възможностите на територията на СИБ за развитието на интермодалните транспортни линии и превози в общоевропейското социално-икономическо и транспортно пространство при изпълнението на Европейската транспортна стратегия до 2050 г.;*

8. *Обоснован е рационален пространствен модел за развитието на ТИ на територията на СИБ за мултиплициране на позитивни регионални ефекти по територията ѝ;*
9. *Обосновани са основните акценти на регионалната ТИ политика на различните териториални равнища: макрорегионално (на цялата територия на СИБ), регионално (на ниво области), местно (локално – на общинско ниво).*

Така формулираните научни резултати на кандидата са дело на **самостоятелни и целенасочени научни търсения** и **доразвиват в теоретичен и практичен аспект съществуващото научно познание** в сферата на географията на транспорта не само в СИБ, но имат значение, по мое мнение, и въобще за развитието на транспортната инфраструктура и географията на транспорта на страната.

Авторефератът съответства на структурата и съдържанието на дисертацията.

VI. Критични бележки и препоръки

При процеса на рецензиране на дисертационния труд се откриха и някои **пропуски и бележки**, които следва да бъдат отбелязани:

На места има допуснати технически грешки в основния текст на изложението, както и в автореферата.

Някои от приносите не са добре формулирани. Осмият принос би трябвало да включва едно от основните постижения на докторанта, а именно създаването на пространствения модел, а не само обосноваване. Обосновава се нещо, което преди това е било създадено, а моделът е негово дело. В деветия принос не е нужно да се дублират местно и локално ниво, а и да се посочва, че локалното са общини. Местно, локално общинско означават едно и също нещо.

Направените бележки нямат съществено отражение върху качествата на дисертационния труд. Считаю, че той представлява оригинално изследване, задълбочено проследяващо основните теоретични и приложни аспекти на анализирането и изследването на инфраструктурната транспортна проблематика в изследваната територия на СИБ.

Заключение:

Въз основа на така представените анализи, изводи и приноси, които приемам давам **своята положителна оценка** за представения дисертационен труд на тема **„Влияния на транспортната инфраструктура върху регионалното развитие на Североизточна България: ситуационен анализ, оптимизационен модел и средносрочна прогноза”**.

Считаю, че Д. Димитров показва задълбочени теоретични познания и способност да провежда самостоятелни научни изследвания. Дисертационният труд отговаря, също така, на предвидените в ЗРАСРБ и Правилника за приложението му, изисквания за постигнати

научни и научно-приложни резултати. Това са съображенията ми да предложа на Уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за **присъждане на Димитър Тодоров Димитров ОНС „Доктор”** по научната специалност „Икономическа и социална география” (Регионално развитие).

8.02.2016 г., гр. СОФИЯ

Рецензент: .....

проф. д-р Борис Колев